

TENEN

Dansk Tekstilhistorisk Forening

14. årgang, nr. 1

Sommer 2003

Indhold:

Bag Hat Collection	side 3
Status fra en trykker	side 4
Efterlysning: stoftryk materiale og dokumentation	side 6
Hænders urenhed	side 10
En Kronprinsesse kommer til landet	side 12
Gerda Rytter 1901-2000	side 13
Tur til Egnsmuseet Færgegården søndag den 21. 9. 2003	side 14
Se Rådhusets nyvaskede Frølich gobeliner den 25. 10. 2003	side 15
Boganmeldelser	side 16
Arrangements- og udstillingskalender	side 20
Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.	side 23

TENEN Dansk Tekstilhistorisk Forening

Formand: Annet Laursen Skjelsager, Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55
Næstformand: Lone de Hemmer Egeberg, Gærdet 12, 3460 Birkerød, telefon 45 81 15 97
Kasserer: Anni Mejdahl, Nibsbjergvej 10, 7500 Holstebro, telefon 97 42 37 86
Giro nummer: 143-0130

Medlemsskab tegnes hos kassereren. I 2003/2004 er prisen pr. år 175 kr.
Medlemmer får tilsendt tidsskriftet TENEN.

Tidsskriftet TENEN

Redaktion: Hanne Frøsig Dalgaard, Bredebovej 33, 6.tv, 2800 Lyngby, telefon 45 88 32 67,
ePost hfd@tdcadsl.dk • Lone de Hemmer Egeberg, telefon 45 81 15 97,
ePost vdblom@worldonline.dk • Vibeke og Frits Lilbæk, telefon 48 17 16 47,
ePost vofl@get2net.dk

Sats og billedbehandling: Frits Lilbæk • Digitaltryk: VesterKopi • ISSN: 0906-9526

Copyright © TENEN og forfatterne • 09.08.2003.

TENEN udkommer fire gange om året – sidst i månederne juli, oktober, januar og april.

Deadline for redaktionelt stof er seks uger før eller efter aftale med redaktionen.

Artikler og indlæg sendes til Hanne Frøsig Dalgaard
– meget gerne maskinskrevet, på diskette eller med ePost.

Annoncepriser: 1/1 side: 525 kr. 1/2 side: 300 kr. 1/4 side: 185 kr. 1/8 side: 135 kr.

Ældre numre af TENEN kan købes ved henvendelse til foreningens kasserer
– så længe lager haves. Prisen er 45 kr.

Flytning meddeles til Post Danmark. Husk at skrive, at du abonnerer på
TENEN, blad nr. 03200 og oplys dit medlemsnummer.

Internet: <http://tenen.does.it> eller <http://tenen.subnet.dk/index.html>

Bag Hat Collection

Melsække blev tidligere genanvendt som viskestykker, da den godt udvaskede jute eller bomuld sugede godt og var stærk. Under 2. verdenskrig lod Fru bagermester van Hauen i København endda brodere monogram på og anvendte dem med stolthed i hjemmet.

I dag er sække fremstillet af mange forskellige materialer, oftest syntetiske.

Novozymes A/S er en verdensomspændende dansk biotek-virksomhed, der fremstiller enzymer og mikroorganismer til industrien. Enzymerne opbevares og transporteres i big bags af polypropylen, hvide sække der måler 91×91×115 cm. Hver sæk kan rumme et ton enzym produkt.

En dag i foråret fandt man på at udskrive en konkurrence om redesign eller genbrug af disse sække

til nyttige formål – ikke blot dekorative objekter. Man måtte klippe, klistre og kombinere med andre materialer og farver, blot man kunne genkende koncernens big bag og firmanavn eller bomærket firkløveren.

Den 18. juni 2003 blev de tre priser på henholdsvis 77.777 kr., 55.555 kr. og 22.222 kr. så overrakt i Dansk Design Center, som deltog i sponsoring af konkurrencen. De 176 indkomne forslag viste stor opfindsomhed, kreativitet og miljøbevidsthed og bliver nu udstillet i Novozymes afdelinger verden over.

Førsteprisen vandt "Novozymes bag hat collection" der udnytter det selv bærende materiale flot og stringent og viser hatte til både sjov og alvor – alt efter bærerens type og temperament.

Andenprisen gik til noget så romantisk og yndefuldt som en brudekjole med langt, gennemhullet slør og slæb, vist på bladets forside. Under præsentationen bemærkede modellen, at materialet var lidt fremmedartet at bære. Ikke desto mindre blev kjolen et par uger senere udlånt til et rigtigt bryllup!

Tredieprisen fik drivhuset "Big bag greenhouse" som værn mod sol, vind og sultne dyr, et for-

slag der falder godt i tråd med Novozymes politik for biologiske løsninger og bæredygtighed.

Der blev også indsendt liggestole, ventilator, gokart og meget andet, og det hele kan ses på siden www.novozymes.com under Big Bag Competition – hvorfra inspiration og illustrationer til denne artikel stammer.

Lone de Hemmer Egeberg

Status fra en trykker

Grete Ehs Østergaard er inkarneret stoftrykker, men hendes tekstile løbebane kom til at omfatte et langt bredere spektrum, efter at hendes første datter viste sig at være født med Downs Syndrom. Det blev en udfordring og en kilde til inspiration, der siden har ført til oprettelsen af bl.a. Legetøjsudlånet i Århus og Det kreative Værksted i Malling. I dag er eksempler på Grete Ehs Østergaards arbejde videregivet til Kunstindustrimuseet, hvorfra der efterlyses yderligere materiale om stoftryk.

En dag i februar 2003 blev jeg kontaktet af Grete Ehs Østergaard, fordi hun netop havde lagt sidste hånd på en omfangsrig men befriende overskuelig præsentation af udvalgte værker fra mere end fyre års arbejde med tekstil, primært stoftryk. Én anledning var, at hun havde rundet 65 år og dermed fået

lyst til at gøre status, en anden, at der på Kunstindustrimuseet i disse år finder et omfattende registreringsarbejde sted indenfor bl.a. tekstil, hvilket Grete Ehs Østergaard gerne ville sætte et stilfærdigt fingeraftryk på indenfor sit eget område.

En tidlig start

Grete Ehs Østergaard kom ind på Kunsthåndværkerskolen i København allerede som 16-årig og var tidligt bevidst om, at hun ville arbejde med metervarer, unikke som mere industrielle. Som 21-årig fik hun sit første værksted – i Trørød – og havde sin første udstilling året efter. Det skete i 1960 i Bangs Kunst, en stor butik centralt placeret i Århus.

Grete Ehs Østergaard tilhører den generation af stoftrykkere, der på én gang skulle løfte arven efter

Grete Ehs Østergaard: Stilerede, velkendte omgivelser-elementer som marker, træer og dyr udgør baggrund og de løse stykker i dette gør-det-selv vægtæppe til skoler.

Foto Karin Munk.

Marie Gudme Leth og samtidig finde deres eget ståsted i 1960'erne og 1970'erne, hvor så mange andre også blev optaget af de visuelle muligheder, der var på stof. Hendes udvikling som kunsthåndværker fik dog en særlig drejning i 1965, da datteren Camilla blev født med Downs syndrom. Familien flyttede til Malling, lidt uden for Århus, og hendes mand, møbelarkitekt Poul Østergaard, blev ansat på Arkitekt-skolen i Århus. På hver deres faglige område udviklede de produkter, der også egnede sig for mennesker med handicap. Grete Ehs Østergaard engagerede sig i det, der siden er blevet kaldt pædagogisk legetøj, men til forskel fra så meget andet inden for området, var

der her en stærk fornemmelse for det taktile, det foranderlige og det legende. Farverige spil og vægtæpper med mobile dele var at finde blandt de mange farverige idéer, der tog form på værkstedet.

Alligevel fortrængte legetøjet på intet tidspunkt arbejdet med kunsthåndværket under forskellig form, snart blev metervarerne suppleret med en produktion af stribet børnetøj, der gennem 1970'erne blev forhandlet i København af butikken Hanne Hansen i Fiolstræde. Eksempler på tøjet fra den periode er nu videregivet til Nationalmuseets dragtsamling, mens enkelte billeder af modellerne indgår i den ene af de store præsentation-

tionsmapper til studiesamlingen på Kunstindustrimuseet.

Det kreative Værksted

Gennem årene har Grete Ehs Østergaard været aktiv i foreningen Danske Kunsthåndværkere, bl.a. som formand for Århus-gruppen fra 1980 til 1983. Ligesom hun gennem en 10-årig periode fra først i 1980'erne jævnlige har undervist på tekstillinen ved Kunsthåndværkerskolen i Kolding. Alligevel må etableringen af Det kreative Værksted i Malling betegnes som den absolutte milepæl i det pædagogiske arbejde. Ud fra sine egne ideer og inspireret af studierejser bl.a. til Sverige lykkedes det i 1988 at få bevilget et legat til afprøvning af ideen om et værksted i form af en dagskole for voksne udviklingshæmmede. Den bærende idé var og er stadigvæk, at den enkelte skal have mulighed for at udvikle sig gennem socialt samvær og ikke mindst kreativt samspil. I dag har Grethe Ehs Østergaard trukket sig

tilbage som daglig leder, men kommer ofte forbi for at følge arbejdet på de fire værksteder for have, naturpleje, drama og selvfølgelig stoftryk.

Tekstil dokumentation

Kunstindustrimuseet i København har planer om at udgive i alt tre såkaldte bestandskataloger indenfor tekstil. Tekstilhistoriker Kirsten Toftegaard er i fuld gang med at dokumentere stoftryk i det 20. århundrede og glæder sig over den fornemme gave fra Grete Ehs Østergaards værksted i Malling. Desværre er det de færreste, der bruger tid på at sammenstille så væsentligt et materiale, og det har gjort, at Kirsten Toftegaard ofte støder på navne, uden at der findes tilhørende arbejder i museets samling. Nedenfor fortæller hun om sine og Kunstindustrimuseets planer for katalog og udstilling af tekstiltryk.

*Lisbeth Tolstrup
tekstilformgiver MDD
og kulturjournalist DJ*

Efterlysning: stoftryk materiale og dokumentation

I 2002 påbegyndte Kunstindustrimuseet udgivelsen af en række genstandskataloger over dele af hele museets samlinger. Der er planlagt tre tekstilkataloger: Et katalog over Dansk håndvævning i det 20. århundrede skrevet af museumsinspektør Charlotte Paludan, et katalog over museets gobeliner udarbejdet af tidligere museumsinspektør Vibeke Woldbye, samt et katalog over dansk tekstiltryk i det 20. år-

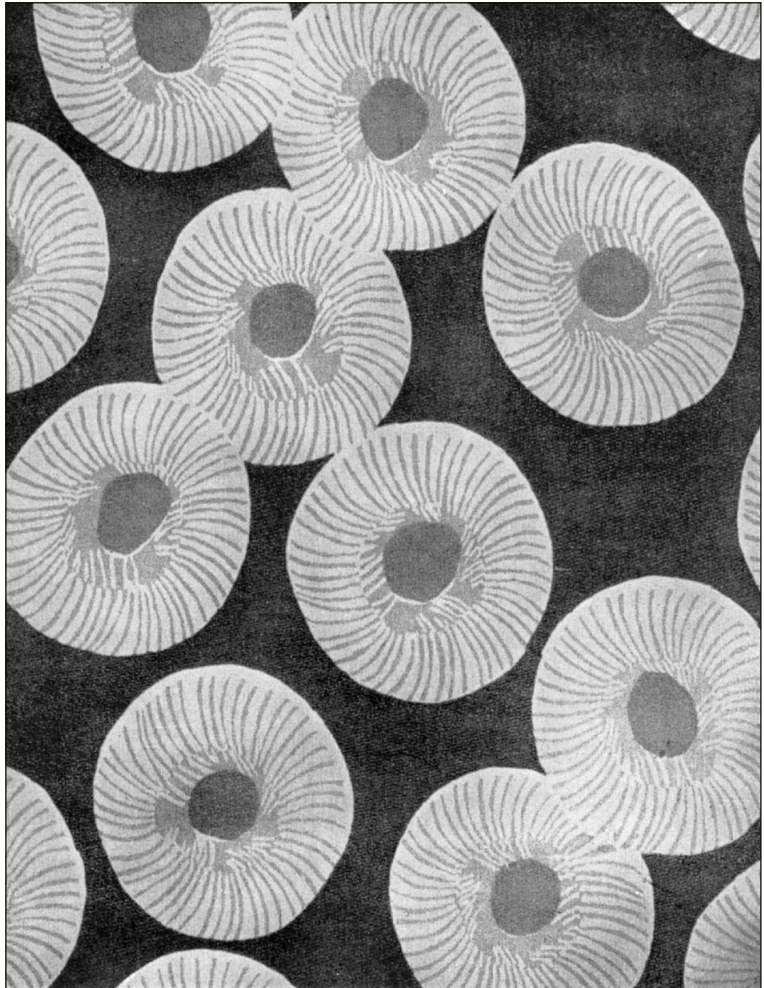
hundrede udfærdiget af undertegnede. Derudover arbejder Kunstindustrimuseet på en stor udstilling om "Dansk tekstiltryk i det 20. århundrede", der er planlagt til at skulle finde sted i 2006.

Gennem de sidste år har Kunstindustrimuseet modtaget nogle generøse donationer af tekstiltryk og dokumentation omkring faget af ældre trykkere bl.a. Ruth Christensen og Grete Ehs Østergaard. Des-

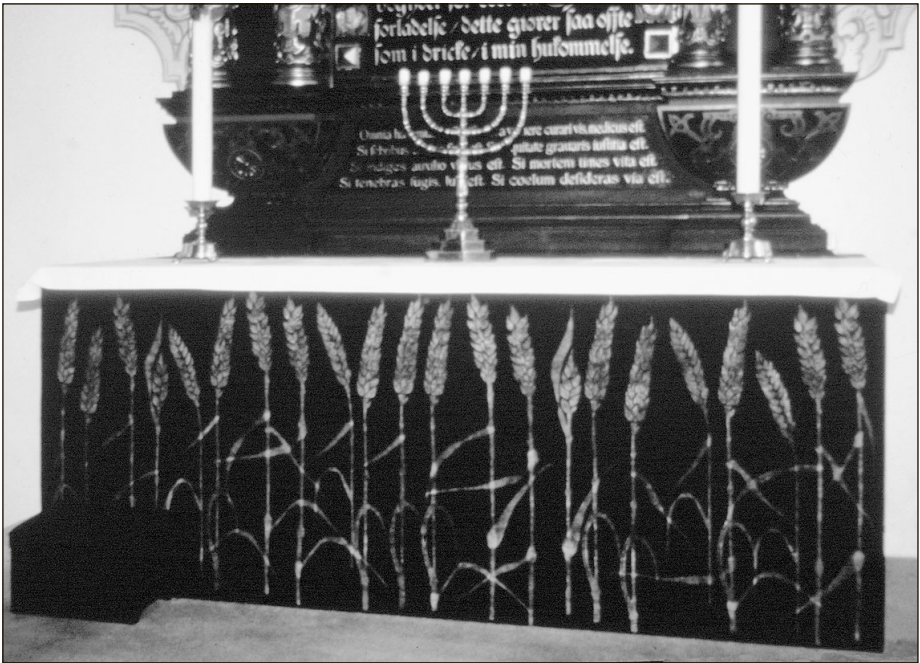
uden har museet fået overgivet arkiver og tryk efter trykkerne Helga Foght og Ingetoft, foruden et vældigt materiale fra pioneren indenfor faget Marie Gudme Leth. Det har betydet, at samlingen af dansk tekstiltryk i Kunstindustrimuseets tekstilsamling er vokset betydeligt og således nu består af omkring 400 stykker tryk.

Tekstiltrykket var i begyndelsen af det 20. århundrede glemt

som selvstændigt kunstnerisk håndværk i Danmark på grund af overfloden af billige industrielle produkter fra andre europæiske lande. I slutningen af 1920'erne blev faget genoptaget efter nogle få år, hvor enkelte kunstnere havde forsøgt at arbejde med batikteknikken, der på det tidspunkt var kommet på mode i det meste af Vesteuropa. Batikteknikken blev tilpasset efter europæiske forhold,

*Helga Foght:
Håndtrykt
stof efter teg-
ning af Axel
Salto.
Fra "Moderne
dansk Kunst-
håndværk",
udgivet i 1948.*

*Antependium udført af Inger Marie Ostenfeld til Høsterkøb Kirke, Helsingør stift. Reser-
vetryk med gyldne hvedeaks på en dodenkopf-farvet bund.*

*Inger Marie Ostenfeld fik i nogle år fra slutningen af 1940'erne samarbejde med pro-
fessor Mogens Koch og arkitekt Rolf Graae om en ny udformning af messehageler og an-
dre kirkelige opgaver, og dette antependium er et af de større arbejder, som kom ud af
dette. Se også artiklen "Stoftryk" i TENEN 3. årgang nr. 2, efterår 1992, side 2-4, af In-
ger Marie Ostenfeld om hendes virke.*

Foto Susanne Nielsen 1992.

men havde på længere sigt ikke den store gennemslagskraft, fordi arbejdsprocesserne er meget tidskrævende, og fordi teknikken mest egnede sig til mindre stykker tekstil f.eks kuponer til kjoler, tasker, sjaler etc. Baner trykt som metervarer med blok og senere som filmtryk passede langt bedre til tidens behov for økonomisk opnåelige tekstiler til boligindretning og beklædning.

Stoftrykket, der på det nærmeste skulle genopdages, blev udviklet på små værksteder. I løbet af

knap to årtier havde faget udviklet sig frit og eksperimenterende. Kunsthåndværkerskolen oprettede kort efter skolens begyndelse en stoftrykkklasse i 1930, og gennem alle årene har man sørget for at tilknytte de bedste inden for faget som undervisere.

Tekstiltrykket er et af de områder indenfor dansk kunsthåndværk og kunstindustri, der er dårligt dokumenteret, og tiden er nu ved at løbe ud for indhentning af vidnesbyrd fra de trykkere, der kendte og blev oplært af pionererne, og

som var med til at præge udviklingen i de første årtier.

De første moderne tekstiltryk i Kunstindustrimuseets samling blev indkøbt i slutningen af trediveerne, og i de første 10-15 år bestod samlingen kun af tryk af ganske få navne såsom Marie Gudme Leth, Helga Foght, Ruth Hull, Arne Jacobsen og Axel Salto. Det skal tilføjes, at de sidste to kun designede for tryk, men trykte ikke selv. Samlingen udvidedes kun langsomt, og det var først op i 70'erne, at indsamlingen tog rigtig fat. Derfor er der mange dygtige afdøde trykkere, som i dag enten slet ikke eller kun i ringe grad er repræsenteret i samlingen, et faktum, der desværre kan være næsten umuligt at ændre på. Samtidig er megen viden og megen dokumentation omkring de samme trykkere måske gået tabt. De trykte tekstiler var i en periode det farverige indslag i hjemmet, hvor tekstilerne blev brugt, vasket og brugt igen. Når gardinerne var udtjente, blev de syet om til sommerhusgardiner eller genbrugt på anden måde, og det viser sig, at der meget ofte er stærke minder knyttet til et bestemt mønster.

Kun fra billeder kendes Ellen Simonsens og Edith Jensens batik. Ellen Simonsen udførte batik allerede fra midten af tyverne og vandt indtil flere priser på internationale udstillinger.

En af pionererne Gudrun Stig Aagaard, som gennem mange år trykte smukke brugsvenlige tekstiler, og som i mange år var tilknyttet Haandarbejdets Fremme, er desværre kun repræsenteret med et enkelt stykke tekstil i samlingen.

Der har i Danmark været tætte kontakter mellem billedkunstnere, arkitekter og tekstiltrykkere. Museet har en fin samling af tryk af Axel Salto, men der er stadigvæk en række fine tryk, der ikke findes i samlingen. Arkitekten Arne Jacobsens fabulerende blomstertryk, trykt for "Nordiska Kompaniets textilkammare" på Erik Ljungbergs tekstiltrykkeri i Floda tegnet under krigens tid, hvor Arne Jacobsen boede i Sverige, er en gruppe tekstiler, som er dårligt repræsenteret i samlingen.

Malerne Mogens Andersen, Egil Jacobsen og William Scharff var blandt de billedkunstnere, der tegnede til tekstiltryk. Kunstindustrimuseet er så heldig for nylig at få foræret 3 små stykker af Egil Jacobsens mønster "Abstrakt".

Ruth Hull arbejdede sidst i 40'erne på Borås Wäfveri og tegnede en række fine småmønstrede tryk, som så vidt vides ikke befinder sig på noget dansk museum.

Det er især til den kommende udstilling, at jeg søger materiale og dokumentation om trykkere og deres arbejder. I perioden fra 1930-60 producerede mange uddannede trykkere, arkitekter og kunstnere med trykmediet, navne som i dag kun kendes fra annoncer, korte meddelelser og kommentarer i fagtidsskrifterne. De mange fine små kulturhistoriske museer rundt omkring i landet kan ligge inde med upåagtede tekstiler fra disse personer, eller de kan befinde sig i skuffer og gemmer hos private personer.

Kirsten Toftegaard

*kan kontaktes på telefon 33 18 56 56,
Det danske Kunstindustrimuseum,
Bredgade 68, 1260 København K.*

Hænders urenhed

En brud af Kongservigs Præstegjeld 1817. – På Norgeskortet i dag genkender vi navnet Kinsarvik som en lille by i en af Hardangerfjordens inderste vige.

Billedet er en akvarel som blev udført af Niels Hertzberg, der i 1817 var provst i Hardanger og Voss. I alt seks sådanne akvareller har han malet og haft hængende i sin stue, vel vidende at de afbildede personer fra sognet i deres påklædning udtrykte noget, som var særpræget for bygden og væsentligt at bringe i erindring for eftertiden.

Bruden bærer krone, og højtiden er tillige udtrykt i hendes hvide forklæde. Umiddelbart måske ikke

så mærkværdigt i forhold til de danske forhold på samme tid. Men søger vi dybere i de norske dragter, bliver det klart, at forklæder har været forbeholdt kvindernes kirkegangsdragter. Først fra omkring 1900 har forklæder af diverse mere vekslende stoffer og snit vundet indpas som del af den mere hverdagsprægede dragt i lighed med vores danske sædvane. De norske forklæder til brude og anden kirkegang har ofte været hvide med fornem udsyning som her på billedet, men kunne også være sorte eller kulørte¹.

Den rituelle betydning, som må ligge bag højtidsforklædet, får sin yderligere dimension, når vi bemærker, hvordan bruden på billedet har skjult sine hænder under en hvid linned dug med fornem sortsyning. Dette "handaklede" har ikke direkte parallel inden for dansk dragtskik. Her har fx amagerkvindernes broderede håndstykke båret dekorativt hængende fra livet ned foran været af tilsvarende betydning. Også i Norge har den bæremåde været kendt på sine steder såvel som smukke handsker.

Handaklede blev, som på billedet, båret af bruden under hele ceremonien, fra hun forlod sit hjem, indtil bryllupsfesten var ovre. Kun når præsten pålagde brudeparret at give hinanden hånd på deres løfte, rakte hun sin højre hånd frem til velsignelsen – hvordan hun kunne forholde sig under festmåltidet siden hen, forlyder der ganske vist ingenting om.

Tildækning af hænderne kan som antydnet være foregået på man-

Eksempler fra Norsk Folkemuseum – formentlig fra første del af 1800-tallet. Til venstre: Hvidt hørlærreds handaklede med korssting i sortsyning med silke, rudemotiver og stiliserede livstræer. Kantet med fileret bort. Til Højre: Hvidt hørlærreds forklæde med bort af hulsømme og udtræksstyning, ottebladsstjerner og kantstillede ruder.

ge måder. Det bør ikke overses, at det ved finere servering i herskabs-hjem har været praksis, at stuepi-gen brugte en serveringshandske, ikke så meget af hensyn til fadet, selv om det kunne være rigelig varmt at holde på, som for at skjule, at hånden kunne være ru og rød af hårdt arbejde med vask og rengøring. Men i alle tilfælde har hæn-der siden ældgammel tid været op-fattet som urene: det fremgår af stærke ritualer i utallige sammen-hænge, både i kirken, religiøst før kristendommens tid og i hjemmets verden.

Det er denne tankegang, som også har båret den fornemme og stærke tradition for bestemt ud-smykning, som Hardangerområdet har været kendt for. Den hvide har-dangersyning med hvidt bomulds

broderegarn på javastof er den se-neste fase, efter at det i slutningen af 1800-tallet blev moderne at lade sig inspirere af den ældre bonde-kunst. Kvinderne i Kinsarvik og andetsteds i Hardanger har kendt renæssancens mønsterbøger og ud-viklet bestemte sæt af mønstre til deres højtidsbrug².

Hanne Frøsig Dalgaard

Noter:

1. Se nærmere i Aagot Noss, *Frå tradisjonell kleskikk til bunad i Vest-Telemark*, Oslo 2003, anmeldt andetsteds i dette blad, samt andre af Aagot Noss' publi-kationer. Udstillingen: "Folk og klede", Norsk Folkemuseum 1994 ff., jf. *Folk og klede – skikk og bruk*, *Festskrift til Aagot Noss*, red. Morten Bing og Hege

Steen, Norsk Folkemuseum
1994.

2. Gunvor Ingstad Trætteberg,
"Handakledet og den seremoniel-

le tildekning av hendene", *Ord
og Sed*, red. Nils Lid, Noregs
Boklag i Ombod, Oslo 1942, 1-54.

En Kronprinsesse kommer til landet

Lørdag den 14. juni mødtes 19 damer og én herre foran Amalienborg slot for at se særudstillingen.

Sonja Fritze fortalte spændende om bl.a. fremstillingen af de flotte giner, der stod som skulpturer i sig selv (se artiklen 12. årg. nr. 2 / red.).

Levende og spændende blev der fortalt om de smukke broderier på hofslæbene, som Dronning Ingrid havde med fra Sverige: Et purpurfarvet i fløjel med guld og silkebroderier, et smukt grønt og et næsten hvidt med tyl og insekter.

Og hvilket syn det må have været for kustoden, der havde smil på læben, da flere af de fremmødte lå på knæ med rumperne i vejret for at studere de smukke broderier!

Det var spændende at høre om processen med at få vasket de små tylskjoler, der i mange år havde ligget på loftet, fint pakket ind i syrefrit papir, men alligevel støvede. Som supplement var der billeder og fine små silkesko.

Et kapitel for sig selv var den smukke brudekjole i fed hvid silke. Den er i alle delene skåret helt på

En pussighed. som vist kun Sonja Fritze selv havde bemærket, var den lille "bule" under brudekjolens smukke vandfald.

Sonja ærgrede sig over, at hun ikke i ginen havde lavet en lille åbning, som blylod-det kunne "gemme sig i".

Vi var flere, der den dag blev lidt klogere, for vi vidste ikke, at der skulle et lille lod til. for at halsudskæringen kunne sidde perfekt.

Red.

skrå, som det var mode i trediverne.

Flere af Dronning Ingrid's kjoler blev syet om og dermed genbrugt. Det gælder bl. a. den lyseblå dragt, Dronningen havde på, da hun ankom til Toldboden. Den blev senere farvet mørk rosa.

Ved alle kjolerne lå der fine håndskrevne sedler, hvor Dronningen havde noteret noget om årstal, materialer og anledning.

Sonja fortalte spændende om det hele, det var en dejlig dag, som jeg siger tusinde tak for.

Ena Petersen

Foto: Vibeke Lilbæk og Jytte Harboesgaard

Gerda Rytter 1901-2000

– på opdagelse i en frederikssundmalers univers

Gerda Rytter var en af Frederikssunds farverige kunstnere. Hun boede tæt ved Fjorden. "Kunstmalerinde," stod der på det støbte skilt på havelågen. Det var især oliemaling, tegning og akvarel hun gav sig af med. Hun blev næsten 100 år gammel og levede som single hele sit liv, bortset fra et kortere ægteskab i 1920'erne.

Blandt kunstkritikere blev Gerda Rytter aldrig noget stort navn, men hun var flittig og nøjsom, og fordi hun livet igennem fandt afta-

Gerda Rytter ca. 1925.

gere til sine billeder, kunne hun ernære sig af sin kunst. Hun er en repræsentant for den vældige underskov af næsten anonyme kunstnere, der virkede i forrige århundrede. Det er i den sammenhæng, at museet har fundet hende interessant. I sit hus havde hun gemt på kunst, breve, tøj og mængder af alle mulige hverdagsting fra fjernt tilbage i hendes liv. Hendes hjem udgjorde en hel tidslomme. Ved hendes død i år 2000 erhvervede Kunstforeningen hendes samling af kunst og har stillet den til rådighed for udstillingen. Da der også er blevet mulighed for at vise hendes hverdagsting, har museet fået lyst til at skabe en meget tværgående udstilling, der fokuserer på et levet liv.

Gerda Rytter var ikke organiseret rødstrømpe, men alligevel må man sige, at hun var en fri kvinde af det 20 århundrede. Som nytilflyttet frederikssundborger anskaffede hun sig f.eks. 53 år gammel en ny motorcykel.

Gerda Rytter var et meget engageret og søgende menneske, der livet igennem søgte at fortolke tilværelsen ved hjælp af forskellige religiøse og filosofiske retninger.

Isoleret set var Gerda Rytters kunst vel jævn og gedigen, men helheden, hendes liv og hendes kunst udgør et spændende univers, som det nok er værd at gå på opdagelse i. Prøv selv!

Og med hensyn til det tekstile: Gerda Rytter elskede tøj og mode, og hun følte ikke at høj alder skulle hindre hende i at gå klædt i ung mode. Hun var vist i 80-erne, da hun købte sig hotte røde moonboots.

I udstillingen kan man se prøver på snesevis af hendes hatte og kjoler. I anledning af TENENs besøg vil museet tage lidt ekstra af hendes kjoler osv. frem. Selv om hun på en måde var en fattig kunstner, erhvervede hun sig tøj i overvældende mængder og i modsætning til de fleste andre blev hun ved at beholde det.

Carsten Hess

TENEN inviterer:

Tur til Egnsmuseet Færggården søndag den 21. 9. 2003

Vi mødes på Færggården søndag 21. september kl. 10:45. Bus nr. 317 i retning Skibby kører fra Frederikssund station kl. 10:38 med ankomst til Færggården fem minutter senere.

Vi skal høre om den lokale kunstmaler Gerda Rytter der blev meget gammel og døde for et par år siden.

Hun var samler og museet har fra familien overtaget en masse tøj og fotos mm.

Vi er blevet inviteret til at se udstillingen. Derudover vil Carsten Hess tage en del af de tekstiler, som ikke er udstillet, frem for TENENs medlemmer. Endvidere kommer Annette Tonn-Pedersen fra Bramsnæs Museum og fortæller om hattene.

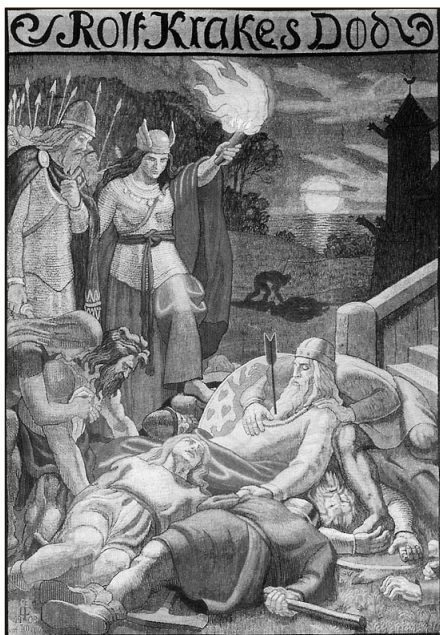
Medbring madkurv og drikke-
se til eget forbrug – vi slutter af
med kaffe og brød.

Bus nr. 323 retur til Frederiks-
sund station kl.15:21 (fra Færge-
gården kl.15.14) eller bus nr. 239
retur til Frederikssund station
kl.15:44 (fra Færgegården kl.15.37)

TENEN inviterer:

Se Rådhusets nyvaskede Frølich gobeliner den 25. 10. 2003

Vi mødes i Rådhushallen ved for-
hallen lørdag den 25. oktober 2003
kl. 11:30.

Pris for entré, fortællinger, kaf-
fe og brød er 45 kr. for TENEN-
medlemmer og 55 kr. for gæster.

Tilmelding senest den 19. sep-
tember til Annet Laursen Skjels-
ager, tlf. 44 95 05 55.

TENEN har tidligere besøgt
Rådhusets Gobelinværelse, nemlig
i november 1998 hvor Lise War-
burg fortalte om gobelinernes tilbli-
velse og kvinderne bag væven.
Dengang var tæpperne meget brune
og medtagne af støv og røg. I
mellemtiden har Rådhuset fundet
midler til at få dem nedtaget og
sendt til nænsom vask i Belgien.

Nationalmuseets tekstilkonser-
vatorer Joy Boutrup, Irene Skals
og Marianne Rasmussen har ledet
arbejdet og stået for genophæng-
ningen. Denne betroede opgave for-
tæller Irene Skals og Marianne
Rasmussen om illustreret af slides
og en DVD-film fra De Wits værk-
sted i Belgien.

Herefter ser vi på gobelinerne,
der nu tager sig noget mere farverige
ud og afslører mange detaljer,
som før var sovset ind i sod.

Rådhuset byder på en forfrisk-
ning.

Prisen er 50 kr., som betales ved
indgangen.

Tilmelding senest 12. oktober
2003 til Lone de Hemmer Egeberg
tlf. 45 81 15 97 eller Hanne Frøsig
Dalgaard tlf. 45 88 32 67.

Gunnel Lundén: *Olga Tesch, Vägen till väven / Vejen til væven*

Råå, Sverige, 2001. 120 sider, gennemillustreret i sort/hvid og farve. 27 x 21 cm. ISBN 91-631-0864-X. www.olgatesch.dk – pris 250 dkr.

Olga Tesch har vi netop haft lejlighed til at opleve som billedvæver på udstillingen "Fundet Sted" i Rundetårn. Det skete i fællesskab med hendes mand grafikerer Eli Ponsaing og de to malere Johan Andersen og Jørn Henrik Olsen, alle nu bosat i Gilleleje med nordkystens skønne lys. Men her er det Olga Tesch, vi skal samle os om, i anledning af hendes bog, som blev udgivet i 2001.

Bogen er en varm skildring af Olga Tesch, som ved udgivelsen passerede 75 år. Hun blev født i nærheden af Ystad, faderen var skånsk og med stærk sans for den folkelige skånske tekstilkunst, og moderen var dansk fra Uldum i Jylland, men var tegnelærer i København, indtil hun ved ægteskabet flyttede til Ystad, senere Malmø. Som 20-årig flyttede Olga imidlertid til København for at få uddannelse som maler. Hun havde en solid ballast fra begge forældrene til at gå ind i kunstnerbanen. Hele livet igennem har det danske og svenske islæt præget hendes udvikling og aktiviteter med udstillinger. Det er derfor også oplagt, at bogen er udgivet sideløbende på begge sprog. Det er sket ved et tæt samarbejde med Gunnel Lundén, der som kulturskribent har løst mange oversætteropgaver inden for teologi, kunst og psykologi, og som

med nært venskab til Olga Tesch har tolket dennes beretninger og dagbøger.

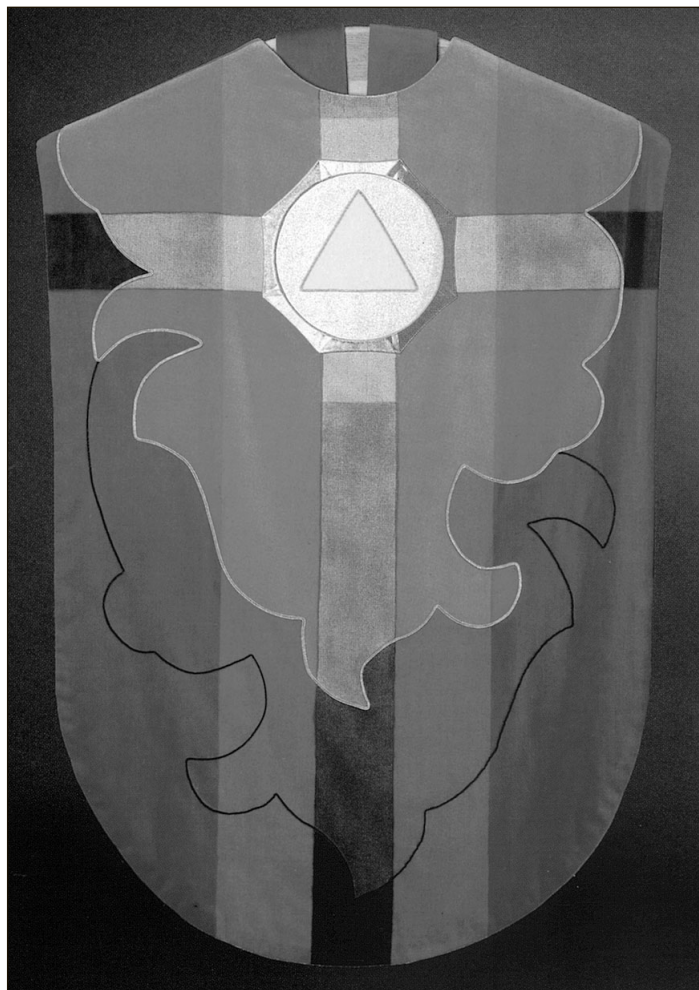
Her skal forløbet kort rides op: Maleruddannelsen i København forløb først hos Peter Rostrup-Bøyesen fra 1946, i 1949 hos maleren Marie Wadskjær. I foråret 1950 fulgte Olga med sin far på en rejse til Cannes, og fortsatte derfra til Paris, hvor hun tilbragte et halvt års tid sammen med sin senere mand, maleren Sven Erik Jørgensen. Det blev fortættede studier på museer og med alle Paris' muligheder for inspiration. I efteråret 1950 giftede parret sig og havde en meget aktiv kunstnerlivsværelse med et stort antal udstillinger både i København og mange steder i Danmark og Sverige. Sidst i 1950'erne viste der sig behov for nybrud, kunstnerisk for Olga, men også familiemæssigt. Med to sønner oplevede Olga at stå alene et par år, indtil hun i 1963 blev gift med grafikerer Eli Ponsaing og dermed trådte ind i sin anden tilværelse med ny inspiration.

Hensynet til børnene og de ydre rammer blev medvirkende til, at Olgas produktion blev lagt om. Maleriet har hele tiden været med, men der er også blevet taget fat på emaljesmykker på kobber, relieffer og skulpturer i mosaikarbejde, en kort periode blev stoftryksfarver forsøgt til at male på lagenlærred.

Men det, som for alvor skulle blive vejen frem, var billedvævnin-gen. Det som gav selve stødet hertil, var en retrospektiv udstilling i Lunds Konsthall af en anden skånsk væver, Hannah Ryggen

*Olga Tesch:
Messehagel til
Drottningholms
Slottskapell,
1989*

(1894–1970), som i 1920-erne havde forladt Malmø for at besætte sig i Norge. En sentens i kataloget blev skelsættende ... “Hemmeligheten i vävekunsten ligger ikke i det vävetekniske, men i dette å ge teppet liv”. Og dog handlede det om et håndværk, som Olga måtte lære sig fra grunden. Hjælpen hertil var nær, for Elis datter Pernille Pon-

saing blev den kyndige læremester til det tekniske grundlag.

I 1974 fik Olga sit gennembrud som tekstilkunstner med udstilling af vævninger på Charlottenborgs forårsudstilling. Senere er det blevet til et betydeligt antal store og mindre tæpper til vægudsmykning.

Som højdepunkt i Olgas tekstilproduktion må nævnes den række

messehageler, der er blevet til siden 1987, ikke i billedvæv, men malet på fløjl. Opfordringen kom fra Dansk Paramenthandel, som på den tid var kendt for sine messehageler vævet især af John og Kirsten Becker i Søllerød. Men der var behov for fornyelse. Olga kom dermed i berøring med det kirkelige arbejdsfelt, som synes at have ligget latent hos hende helt siden ung-

domsårene. Den største og meget selvstændige kirkeopgave har været messehagelen til Drottningholms Slotskirke fra 1989, skabt i et fornemt samspil mellem kirkens storslåede barokform og den oprindelige vinrøde hagel med et smukt guldbroderi, som dronning Sylvia ønskede skulle gå igen som en del af det nye værk!

Hanne Frøsig Dalgaard

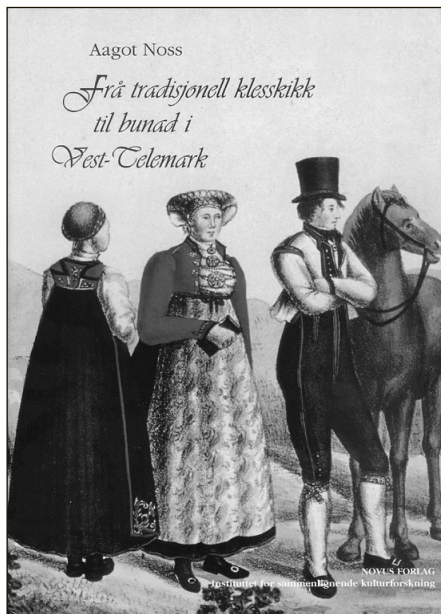
Bog anmeldelse:

Frå tradisjonell klesskikk til bunad i Vest-Telemark af Aagot Noss. Novus Forlag – www.novus.no – Oslo 2003. ISBN 82-7099-367-0. Pris: 395 NOK.

Det er en bog på 262 sider i A4-størrelse – trykt på glittet papir. Den er skrevet på nynorsk, men med lidt tålmodighed viser den sig som de tidligere bøger at være absolut læsbar. Til sidst er der et engelsk resumé.

Bogen er overdådig i sit smukke layout med de mange billeder og skitser.

Værket starter med lidt historie helt tilbage til 1600-årene, hvorefter der kommer et stort afsnit på ca. 70 sider med skifter. Dette afsnit, der er omfattende og detaljeret, er inddelt i perioder fra 1665-1723, 1740-1766, mfl. og igen er det opdelt i stakke (skørter), trøjer, skjorter, særke, forklæder, bånd og bæltter, sølvtøj, fodtøj, vanter, hovedtøj. Undervejs er der billeder, der illustrerer det omtalte. Hvert

Aagot Noss har en stor produktion bag sig. I denne serie er tidligere udkommet:

- *Lad og krone*. 1991.
- *Nærbilete av ein draktskikk*. 1992.
- *Krone og skaut*. 1996.
- *Klesskikk i Tinn i Telemark*. 1999.

Aagot Noss (f. 1924), der er Norges ekspert på dragtområdet, har været førstekonservator og leder af dragt- og tekstilsamlingen på Norsk Folkemuseum i Oslo. I 1986 fik hun Kong Gustav Adolfs Akademis pris for "grundläggande forskningar rörande folkdräktens historia i Norge". I 1994 fik hun Kongens fortjenestemedalje i guld. Som den seneste hæder blev Aagot Noss i 2002 slået til norsk ridder af 1. klasse.

afsnit slutter af med et sammendrag og undertiden også taksering.

Bogen bygger på et omfattende feltarbejde fra 1962 til 1969. Det er samtalerne under feltarbejdet, der sammen med demonstration, billeder, fotografier og mønstertegninger gør det til et værdifuldt værk. Aagot Noss vil meget gerne det bliver en helhed hvor samtidshistorien også huskes. Det er en værdis-

fuld ting, da det i dag er næsten umuligt at få indsamlet tilsvarende materiale.

Næstsidste del af bogen handler om skiftet til dagens bunad, der er sidste led i processen. Bunaden har brugt visse elementer fra den gamle dragtstil uden det kan påstås at den viderefører gamle traditioner. Bunaden har sit udspring i heimbygdsforeningerne fra perioden 1880-1920. Denne dragttype er mere ensartet i form, farve og udsmykning. Den hører til i en tid, hvor alt skal passe til hinanden i modsætning til tidligere, hvor det ikke var så vigtigt, at alt skulle være så ens.

Vest-Telemark dækker ca. 1/3 af Telemark fylke. I sit feltarbejde, har Aagot Noss bl. a. fået megen viden fra familien Hæge og Eivind G. Tveiten, der var født i henholdsvis 1892 og 1887.

Der er også fine billedillustrationer af hvordan håret flettes med bånd og hvordan man sætter et tullplag/tørklæde.

Det er en bog, der giver et fornemt billede af en egns særkende med hensyn til klædedragtens kulturhistorie og udvikling.

Som en slutbemærkning kan jeg tilføje, at jeg var så heldig at blive inviteret til middag, hvor Aagot Noss var hædersgæsten. Det var et spændende og udbytterigt møde med et beskedent menneske, der lyser af viden og brænder for sin sag. Jeg håber, at der kommer meget mere fra Aagots hånd.

Vibeke Lilbæk

Folkeuniversitetet i København: **Designhistorie fra antikken til 1900**
Grundmodul ved *ph.d. Hanne Frøsig Dalgaard* og *mag. art. Anne-Sophie Fischer-Hansen*.

Begrebet design står i dag som udtryk for den tanke, der ligger til grund for forskellige genstandes form og funktion. Vi gennemgår et udvalg af møbler, dragter og redskaber fra antikken til ca. 1900.

Visse møbler fik tidligt en grundfæstet form, fx klapstolen som fortsættelse af antikkens kurulstol. Andre former er blevet til i takt med skiftende tiders behov for funktion eller symbolsk manifestation. Fx var middelalderens (feudaltidens) møbler konstrueret med omtanke for transport fra slot til slot. Ved det burgundiske hof i 1430'erne blev grunden lagt til den figursyede højtidsdragt i sort, som siden har været europæernes særkende. Himmelsengen tog sit udgangspunkt som felt seng, men fik sit klimaks som statussymbol med solkongens paradeseng.

Håndværkerne byggede på det antikke tekniske grundlag, men opnåede stigende dygtighed gennem laugene, der fra omkring år 1000 prægede byerne i Europa. 1700-tallets fyrster oprettede manufakturer, som producerede porcelæn. Det købedygtige borgerskab med start i England blev et marked for bl.a. møbelsnedkeren Thomas Chippendale.

I 1851 afholdtes den første verdensudstilling i London. Med William Morris og Arts and Crafts-bevægelsen sidst i århundredet ser vi en romantiseret genoplivning af middelalderens håndværkstraditioner.

12 tirsdage 16/9-9/12 2003. Hold 4166 14:15-16:00, hold 4167 17:15-19:00. 740 kr.

Kursusbeskrivelse: www.fukoebenhavn.dk/efteraar2003/518151211.html
ePost: fu@fu.ku.dk.

ARRANGEMENTS- OG UDSILLINGSKALENDER

TENEN inviterer: *Tur til Egnsmuseet Færggården* ved Frederikssund. Søndag den 21. September 2003. Se invitation andetsteds i bladet.

TENEN inviterer: *Besøg i Gobelinværket* på Københavns Rådhus. 25. oktober 2003 kl. 11:30. Se invitation andetsteds i bladet.

TENEN inviterer: *Juletur* i København. Lørdag d. 29 november 2003. Invitation i næste nr. af bladet.

Vendsyssel Historiske Museum:

Engle – de findes. Udstilling af den svenske tekstilkunstner Åsa Wettres store samling. Til 30. 9. 2003

Adr.: Museumsgade 2, 9800 Hjørring.

Kulturcenter Tuskær:

Annette Holdensen. *I dialog med en kogebog.* Om det moderne menneskes forhold til krop og mad. Til 14. 9. til 7. 11. 2003.

Adr.: Tuskærvej, 7620 Lemvig.

Odder Museum:

Pedro – fra matrostrøje til striktrøje. Udstilling med den strikkende ekstrarbladsjournalist, der stammer fra Odder. Til den 23. november 2003

Adr.: 8300 Odder.

Textilforum:

Patchwork og Quilt. Charlotte Yde og Jette Clover. Til 7. 9. 2003.

Quiltkunst. Tyske quiltere. Til 14. 9. 2003

Broderiet, Thy. OctoGalleriet. 11. 9. – 26. 10. 2003.

Gudrun Pagter tekstil. Peter Tybjerg keramik. 13. 9. – 2. 11. 2003.

Adr.: Vestergade 20, 7400 Herning.

Randbøldal-Museet:

Guldtrækkeri og dragtsyning 1800 – 1870. Demonstration ved Esther Grøsted. 6. 9. samt 28. 9. 2003.

Adr.: Dalekildevej 1 A, 7183 Randbøl

Bundsbæk Mølle:

Knipling og Kunststrik. 26. 7. – 27. 7. 2003.

Adr.: Bundsbækvej 27, 6900 Skjern.

Bov Museum:

En alsisk bondepiges udstyr. Til 1. 9. 2003.

Adr.: "Oldemorstof" Bovvej 2, 6330 Padborg.

Museet på Koldinghus:

Georg Jensen Damask. 27. 8. – 7. 9. 2003.

Adr.: Koldinghus, 6000 Kolding.

Nyborg og Omegns Museer:

Fingernemme piger. Om Håndarbejde i 1800-tallet – især i skolerne.

Til 27. 8. 2003.

Adr.: 5800 Nyborg.

Hørvævmuseet:

Fra håndværk til industri. Tommerup Væveri og familien Reindel. Til 30.9.2003.

Papirvæv – Mix Media og smykker. Anne Bjørn og Gry Hvidbjerg.

15.7. – 17. 8. 2003.

Adr.: Nårupvej 30, 5620 Glamsbjerg

Galleri Sulegaarden:

Miniature X. Put & take. Værkerne (af bl.a. Malone Dietrich, Anne Marie Egemose og Susanne Nielsen) kan straks medtages ved køb. Til 31. 8. 2003.

Adr.: Lundagervej 27, 5610 Assens.

Fyns Kunstmuseum:

Smykkeskrin – Fynske kunsthåndværkere med gæster. Til 7.9.2003.

Adr.: Jernbanegade 13, 5000 Odense C.

Møntergården:

Kunsthåndværkermarked med deltagere fra hele landet. 9.8. – 10.8.2003

Adr.: Overgade 48-50, 5000 Odense C.

Næstved Museum: Nordlek 2003 – nordisk folkedanserstævne
Med nål og tråd - broderi 1779-1870. Til 31. 8. 2003.
Adr.: Helligåndshuset, Ringstedgade 4, 4700 Næstved.

Skælskør Bymuseum:
Forklæder til hverdag og fest. Til den 31. august 2003.
Adr.: Algade 2, 4330 Skælskør.

Andelslandsbyen Nyvang:
I tråd med tiden. Broderier fra 1870-1950 og broderier i dag. Til 19. 10.
Adr.: Oldvejen 25, 4300 Holbæk.

Skovbo Rådhus:
Tekstil og grafik af Jette Thyssen. 5.10. – 31.10.2003.
Adr.: Møllevvej 2, 4140 Borup.

Rådhushallen:
Haandarbejdets Fremmes 75 års jubilæumsudstilling. 2. 9. – 13. 9. 2003.
Adr. Københavns Rådhus, 1599 København V.

Kunstindustrimuseet:
Dansk vævekunst 1900 – 2000. Sjældent viste eksempler fra museets rige samlinger. Til 26. 10. 2003.
Adr.: Bredgade 68, 1260 København K.

Kunsthåndværkermarkedet:
20 års jubilæumsudstilling med mere end 100 kunsthåndværkere fra hele landet. 14. 8. – 16. 8. 2003.
Adr.: Frue Plads, 1168 København K.

Rundetårn:
Couture og Kunst. Udstilling af dansk skrædderkunst, kombineret med billedkunst, keramik, smykker, stensulptur, ikoner og tøjfragmenter. 45 skræddere fra hele landet. 27. 9. – 2. 11. 2003. I kulturnatten den 10 oktober er der modeshow kl. 19, 20 og 21.
Adr.: Købmagergade 52A, København K.

Post & Telemuseet:
SMS Nils Viga. Broderede SMS-beskeder i form af korsstingsbroderet hør-lærred, der tilsammen danner værket "SMSing". Fra den 5. august 2003.
Adr.: Købmagergade 37, 1012 København K.

Teatermuseet i Hofteatret:
Kjoler på Balkonerne. Til den 2. November 2003.
Adr.: Christiansborg Ridebane 18. København.

TENENs kalender udarbejdes på grundlag af arrangementer i *KultuNaut* – Den Elektroniske Kulturkalender. Yderligere oplysninger samt illustrationer modtages gerne direkte fra arrangører og deltagere. Send oplysningerne til Lone de Hemmer Egeberg. Deadline for korte meddelelser er ca. to uger før bladet udkommer. Send oplysningerne til Lone de Hemmer Egeberg, som koordinerer listen.

Telefonliste for TENENs bestyrelse mv.

<i>navn</i>	<i>adresse</i>	<i>telefon / ePost</i>	<i>hverv</i>
Annet Laursen Skjelsager	Dorthesvej 2 3520 Farum	44 95 05 55 <i>silke-annet@detail.dk</i>	formand
Lone de Hemmer Egeberg	Gærdet 12 3460 Birkerød	45 81 15 97 <i>vdblom@worldonline.dk</i>	næstformand + redaktion
Anni Mejdahl	Nibshjergvej 10 7500 Holstebro	97 42 37 86	kasserer
Lis Slottved	Hjarupvej 10 6200 Aabenraa	74 63 03 50 <i>slottved@privat.dk</i>	sekretær, artikelregister
Bent Bille	Langgade 44, Flemløse 5620 Glamsbjerg	64 72 15 65 <i>familien.bille@get2net.dk</i>	bestyrelse
Hanne Frøsig Dalgaard	Bredebovej 33, 6.tv 2800 Lyngby	45 88 32 67 <i>hfd@tdcadsl.dk</i>	redaktion
Vibeke Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	48 17 16 47 <i>vofl@get2net.dk</i>	redaktion
Birgitte Mailand	Bøgeskovparken 29, 8260 Viby J	86 28 28 30	suppleant
Flemming Lundholm	Ravningvej 10, Ravning, 6760 Ribe	75 43 77 06 <i>beiderwand@post.tele.dk</i>	suppleant
Margit Ambeck	Lyshøjgårdsvej 87, 1.th 2500 Valby	36 30 61 50	suppleant
Lucie Borgsmidt-Hansen	Broholms Allé 28 2920 Charlottenlund	39 64 31 85	revisor
Susanne Nielsen	Sasserød 16 5462 Morud	64 83 11 26	korrektur, forklæder
Frits Lilbæk	Kollerødvej 39 3450 Allerød	48 17 16 47 <i>vofl@get2net.dk</i>	redaktion

TENENS publikationer

*Tråden i øjet. Noter til engelsk sytråds historie. 75 kr.
CD-rom: Folkelige broderier fra 6 danske øer. 125 kr.*

... plus forsendelse ...

Bestilles hos foreningens formand:

*Annet Laursen Skjelsager,
Dorthesvej 2, 3520 Farum, telefon 44 95 05 55.*

Christel

At Susy- og Pukbøgerne fik den store succes, som de fik, og gav næring til flere pige-generationers dagdrømmerier og identifikation, skyldes især tegneren Christel Marotts illustrationer på bogomslagene. Christel, som var ugebladsillustrator, personificerede både Susy og Puk på en for tiden så nytænkende elegant og sexet måde, at det vakte skandale, da det blev opdaget, at hendes billeder hang på væggen på elevværelserne på ansete kostskoler som Herlufsholm og Sorø. For godt nok var pigeseriene meget læste, men samtidig blev de

også betragtet som lidt underlødige læsning, og kunne for eksempel ikke lånes på bibliotekerne.

Christels tegninger af langbenede piger i smart modetøj blev snart enhver piges ejendom i form af billeder i små udgaver med sort tape omkring til at hænge på væggen. Tegningerne af denne elegante og fotomodel-agtige ungdom tilførte fantasien det strejf af udfordrende kvindelighed og sensualitet, som var så fraværende i selve pigefortællingerne, men selvfølgelig ikke var det i datidens pigebevidsthed - undertrykt eller ej.

Susy bøgerne er skrevet af Gretha Stevns, pseudonym for Eilif Mortenson. Puk bøgerne er skrevet af Lisbeth Werner, pseudonym for Knud Meister.

Billedet er monteret under glas med sort tape om og er lånt af Hanne Lilbæk, som har fået det i 1962. Teksten er citeret fra Internet.